

Zijn de Verenigde Staten ons voorland?

Posted on 21 december 2019 by Coen de Jong

De meeste commentatoren én politici in Nederland koesteren de hoop dat de Amerikaanse kiezer in 2020 Donald Trump wegstuurt. De onverwacht grote verkiezingsoverwinning van Brexit-kampioen Boris Johnson in het Verenigd Koninkrijk laat zien dat de realiteit zich niet aanpast aan wishfull thinking. Beter keken Nederlandse politici eens nuchter naar hun eigen precaire positie. De groene omwenteling kan zo maar als een boemerang terugkomen.

De verontwaardiging over het lompe gedrag van Donald Trump beneemt het zicht op de oorzaken achter zijn succes. Veel Amerikaanse kiezers hadden al geruime tijd door dat politici in Washington – waaronder Barack Obama – niet hén vertegenwoordigen maar wel de gevestigde belangen. Chris Hedges, auteur van 'America, the Farewell Tour', noemt de VS een oligarchie waar politieke invloed te koop is voor de hoogst biedende. Volgens Hedges is Trump uitgebraakt – 'vomited up' – door een politiek systeem dat chronisch ziek is.

In het Verenigd Koninkrijk – waar men zijn eigen tekortkomingen graag op het

buitenland projecteert – richt de boosheid zich primair op de Europese Unie. In Nederland botst de consensus cultuur – waar partijen van GroenLinks tot de VVD onderdeel van uitmaken – inmiddels tegen zijn grenzen aan. Bouwers, boeren en verplegend personeel voelen zich zelfs niet meer vertegenwoordigd door hun eigen vakbonden – laat staan door politici – en gaan boos de straat op.

Kiezers in westerse democratieën merken dat beslissingen die hen raken afkomstig zijn van ongekozen organen in binnen- en buitenland. 'Ja maar, de drie-procent norm uit Brussel' – 'Ja maar, de uitspraak van het Europese Hof over stikstof ' – 'Ja maar, het VN-vluchtelingenverdrag'. Stemmen op traditionele politici is niet aantrekkelijk als die politici zelf continu roepen dat ze vrijwel nergens over gaan, weinig te bieden hebben en de zorgen van de kiezer niet kunnen oplossen.

Politieke ondernemers

Trump kon in 2016 winnen via een gelegenheidscoalitie van nationalisten, Evangelicals, niet-universitair geschoolde blanke Mid-Westerners en teleurgestelde Obama-kiezers. Net als Trump in de VS heeft Boris Johnson in het VK een bestaande partij – de Conservatieven – gekaapt voor eigen doeleinden en klassieke Labour-kiezers weggelokt. In Nederland met zijn meerpartijenstelsel treedt juist verbrokkeling van de stemmen over een groot aantal partijen op – zonder duidelijke winnaar.

Natuurlijk zijn veel beloften van 'The Donald', 'Boris' en andere gelegenheidsvolkshelden vals, hol en onhaalbaar. Kiezers in Rust Belt States en Noord-Engeland die hun hoop op deze politieke opportunisten vestigen zullen snel teleurgesteld raken. De meeste mensen die Trump of Johnson steunen weten echt wel dat ze op een egocentrische toneelspeler hebben gestemd – maar deden het bewust én gemotiveerd toch omdat ze de politieke status quo niet meer konden verdragen.

Wolkenkastelen

De politici die deze status quo steunden hopen aan de ene kant dat de wereld van vóór 2016 zal terugkeren – 'Als die kiezers nu eens bij zinnen kwamen'. Tegelijkertijd verliezen ze zich steeds meer in illusiepolitiek en werkelijkheidsontkenning. De Democraten in de VS zagen het door hen aangezwengelde Russiagate-schandaal als een nachtkaars uitgaan en verspillen nu

hun energie aan een tot mislukken gedoemd impeachment proces tegen Donald Trump.

De Britse Labour partij en de liberaal-democraten voelden de pro-Brexit stemming in Noord-Engeland niet aan en staan – zeker als de Schotse onafhankelijkheidsbeweging op stoom komt – in een nationalistisch Engeland buitenspel.

Claudia Roth van de Duitse Grünen roept Duitsland – en daarmee alle Europese lidstaten – op miljoenen klimaatvluchtelingen zonder enige voorwaarde op te nemen. De kersverse president van de Europese Commissie Ursula von der Leyen noemt haar peperdure Green Deal een 'man op de maan' moment voor de Europese Unie. Nederland vaardigt voor deze vlucht naar voren Frans Timmermans en Diederik Samson af – twee PvdA'ers die zich eerder door ideologie dan door realisme laten leiden.

De Europese regeringsleiders kunnen ter verdediging van een ambitieus klimaatbeleid wijzen op de recente winst van Groene partijen – hoewel die in het Europees parlement slechts de vierde fractie vormen en vooral kiezers trekken die sociaaleconomisch weinig te klagen hebben.

Wolkenkastelen als de Green Deal bevestigen het gebrek aan inspraak en invloed van kiezer – die niets gevraagd is. De weerstand vanuit de Duitse industrie, financiële instituties en Oost-Europese lidstaten tegen de Green Deal is aanzienlijk en die weerstand zal de Europese Commissie moeten afkopen – met geld van Europese burgers.

Als de kosten van energie, wonen en woon-werk verkeer stijgen zal de kiezer verhaal komen halen. Een volgende economische, financiële of migratiecrisis kan in meerdere EU-lidstaten radicalen van links of rechts in het centrum van de macht brengen – zie de recente politieke ontwikkelingen in Italië.

Progressief antwoord ontbreekt

Beleidsbepalers in de VS hielden tijdens de financiële crisis in 2008 al angstig in het achterhoofd dat tientallen miljoenen Amerikanen over vuurwapens beschikken. Europese democratieën hebben dankzij hun uitgebreidere sociale voorzieningen een middel tegen maatschappelijke instabiliteit. Het sociale vangnet in Europa verder uithollen, zonder tegelijkertijd het bedrijfsleven en de financiële sector te

laten bijdragen aan de kosten van klimaatbeleid en immigratie, is riskant. Van progressieve partijen in Europa zou je mogen verwachten dat ze alternatieven voor het huidige sociaaleconomische beleid ontwikkelen.

Helaas nemen de progressieve partijen – in Nederland met name GroenLinks en D66 – de obsessie met identiteitspolitiek over van de Democraten in de VS. Identiteitsdenken doet het goed op universiteiten en debatcentra in Londen, New York en Amsterdam maar speelt elders rechts-nationalisten in de kaart. En rechts-nationalisten zijn veel bekwamer in het opzwepen van rauwe emoties en hebben bovendien een veel grotere potentiële achterban.

Daarom is de uitslag van de Amerikaanse presidentsverkiezingen voor ons in Nederland ook zo belangrijk. Denk terug aan hoe de verkiezing van Ronald Reagan in 1980 de politiek in de hele westerse wereld naar rechts trok.

Als Trump in 2020 wordt herkozen haakt de Angelsaksische wereld definitief af bij de wereld van de beleidsbepalers, zowel bij de EU als in Den Haag, en staan die wederom in hun hemd. Wanneer er een Democratische president komt moeten we hopen dat die Nederlandse politici de weg wijst hoe ze de connectie met de kiezers kunnen herstellen. Het wordt in elk geval nooit meer zoals vóór 2016.